

ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА ГЕОГРАФІЧНЕ ЗАЗНАЧЕННЯ

Карпенко Оксана Іванівна

студент-магістр юридичного факультету

Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

e-mail: ksu-joker@mail.ru

Ключові слова роботи: географічне зазначення, найменування походження, назви місця походження товару, кваліфіковані зазначення походження товару, право інтелектуальної власності.

Географічні зазначення є засобами індивідуалізації товарів. На міжнародному рівні вже склалася і діє досить розгалужена і ефективна система правової охорони географічних зазначень. Ці питання, зокрема, регулюються підписаною у рамках Світової Організації Торгівлі Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС) та рядом інших міжнародних актів.

Географічне зазначення як об'єкт права інтелектуальної власності появився в Україні в кінці 90-х років XX століття і зайняв чільне місце в господарському обороті суб'єктів підприємницької діяльності.

Україна багата на географічні зазначення, які є відомими серед широкого прошарку споживачів. Як приклад можна навести миргородську, лужанську, трускавецьку мінеральні води, кримські вина, донецьке вугілля, волинські топази, житомирську сіль. Спільною рисою між наведеними товарами є те, що їх властивості та якість обумовлюються місцем їх виробництва або виготовлення. В цьому плані, вони є унікальними, бо не можуть бути виготовлені або видобуті в іншій місцевості.

На сьогодні найпоширенішим визначенням географічного зазначення є наступне: географічне зазначення-це назва країни, населеного пункту, місцевості або іншого географічного об'єкта, що використовується для позначення товару (послуги), особливі властивості якого виключно або переважно визначають характерні для певного географічного об'єкта природні умови, людський фактор або те і інше одночасно.

Географічні зазначення відносяться до об'єктів права інтелектуальної власності, чия функція полягає в тому, що вони відрізняють товари залежно від місця їх географічного походження. При цьому за сутністю свого призначення такі об'єкти можна поділити на дві основні групи, а саме ті, які:

- вказують на те, що відповідні товари походять з певного географічного місця, регіону (частіше - країни), – до них, зазвичай, відносяться «зазначення походження»;
- вказують на те, що відповідні товари, що походять з певного географічного місця, регіону та мають зазвичай певну якість, характеристики чи репутацію, котрі в свою чергу залежать саме від географічного місця походження таких товарів.

Таким чином, остання група об'єднує так звані спеціальні об'єкти, що для вказівки про місце походження застосовуються на відповідних товарах, яким властиві певна якість, характеристики чи репутація, зумовлені їх географічним походженням. Саме до таких спеціальних об'єктів, як правило, відносяться «найменування походження» («Appellation of Origin») та «географічні зазначення» (відповідно - «Geographical Indication»).

При цьому стосовно прийнятої на сьогодні термінології в зазначеній сфері слід зауважити: хоча термін «географічні зазначення» визначає окремий вид спеціального об'єкта інтелектуальної власності, в міжнародних угодах та в законодавстві зарубіжних країн його також прийнято застосовувати як загальний термін, що охоплює інші спеціальні об'єкти інтелектуальної власності.

Однак іноді як загальний термін також прийнято застосовувати «зазначення походження». Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16 червня 1999 р.[5] встановлює правовий режим охорони «зазначень походження товарів» та регулює відносини у сфері цих об'єктів інтелектуальної власності. «Зазначення походження» є загальним терміном, який охоплює: «прості зазначення походження товару» та такі спеціальні об'єкти, що підлягають охороні на підставі державної реєстрації, як: «назви місця походження товару» і «географічні зазначення походження товару» (названі як «кваліфіковані зазначення походження товару»).

Відповідно до положень книги четвертої Цивільного кодексу України, до об'єктів права інтелектуальної власності віднесено «географічні зазначення»[1]. При цьому встановлено, що право інтелектуальної власності на географічне зазначення виникає з дати державної реєстрації його на підставі закону.

Очевидно, термін «географічні зазначення» належить до застосування як загальний термін, що охоплює «назви місця походження товару» і «географічні зазначення походження товару» («кваліфіковані зазначення походження товару»).

Доречно зауважити, що у країнах світу правова охорона «зазначень походження», «найменувань походження», «географічних зазначень» нараховує далеко не одне десятиліття, а в деяких такі об'єкти охороняються цілою низкою законодавчих актів. Укладені також багатосторонні та двосторонні міжнародні та регіональні угоди щодо їх охорони. Загалом «зазначення походження» («Indication of Source») та «найменування походження» («Appellations of Origin») були визнані як об'єкти промислової власності серед таких об'єктів як «винаходи», «корисні моделі», «знаки» та «промислові зразки» ще при укладенні Паризької конвенції про охорону промислової власності в 1883 році.

До відомих «найменувань походження» та «географічних зазначень», застосовуваних на відповідних товарах, що мають відповідне географічне походження, відносяться такі найменування товарів: «Danablu», «Gorgonzola», «Roquefort» та «Manchego» для сирів; «Basmati» для рису; «Antigua» та «Mocha» для кави; «Toscano», «Olympia» для оливкового масла; «Bordeaux» «Chianti» для вина; «Havana» для тютюну; «Swiss» для годинників; «Meissen» для порцеляни; «Walerford» та «Baccarat» для кришталевих виробів. Відсутність в Україні охорони певних назв місця походження та географічних зазначень походження не є результатом відсутності в Україні таких товарів, які б вирізнялися своєю специфічною якістю, характеристиками чи репутацією залежно від їх географічного походження. Згадаймо кримські вина, зокрема ті, що походять із знаменитої Масандри та Сонячної долини. Досі не мають відповідної правової охорони такі відомі продукти українського походження, як петриківський розпис дерев'яного посуду, коростеньська порцеляна, житомирський граніт, різьблені вироби Карпат.

Як географічні зазначення захищеними могли б бути в Україні такі природні мінеральні води, як «Трускавецька», «Миргородська», «Моршинська». На сьогодні назви цих вод зареєстровані в Україні як знаки для товарів і послуг (де серед товарів зазначено «природні мінеральні води») на ім'я різних осіб. Як правило, вони складаються з назви води або містять таку назву у своєму складі та відрізняються один від одного застосуванням різних прикметників або дизайном напису, чи складовими в разі охорони у вигляді етикетки. Такі знаки зареєстровані як на ім'я різних осіб, які знаходяться у відповідному місці, та видобувають відповідну воду, так і на осіб, які не мають виробничих потужностей, розташованих у певному географічному місці [2].

Характерно, наприклад, що на сьогодні до Державного реєстру свідоцтв України на знаки для товарів і послуг занесено 24 знаки, які містять словесне позначення «Трускавецька» і призначені, серед іншого, для води. Нараховується 10 різних власників вказаних знаків, а самі знаки різняться такими прикметниками як: «заповідна», «джерельна», «курортна», «кришталева», «оригінальна», «природна», «особлива», «класична», «справжня». Щонайперше така ситуація насторожує [3].

Зазначимо, спори стосовно правомірності реєстрації одного із знаків «Трускавецька» суди вирішували не один рік. Причому, іноді зміст позовних вимог вражав своєю винахідливістю. У первісному спорі позивач та відповідач, власник відповідного свідоцтва на знак, зайняті видобутком води практично в одному місці, все-таки дійшли до примирення стосовно використання назви води. Однак уже через два роки власник спірного свідоцтва на знак просив суд визнати за ним виключне право на використання відповідного позначення. Це при тому, що право виключного використання власником свідоцтва позначення, зареєстрованого як знак, встановлено Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг»[4]. І суд задовольнив позовні вимоги. Первісний же позивач згодом, скориставшись тим, що знак мав комбінований характер, а саме позначення «Трускавецька» було виконане із застосуванням літер особливої форми написання, просив суд виключити з правової охорони слово «трускавецька», забезпечивши собі таким чином можливість використовувати назву води,

не порушуючи прав власника свідоцтва на знак. У наслідок цього після всіх судових розглядів нині колишній позивач і відповідач володіють спірним знаком спільно.

Безперечно, що витoki таких спорів лежать у площині права на використання назви природної води, що може мати підстави охорони як спеціальний вид зазначення походження такої води, право на використання якого може належати тим особам, які її видобувають.

Ще й сьогодні, суди вирішують спір щодо правомірності використання назви природної мінеральної води «Миргородська», зареєстрованої у варіаціях знаків на двох різних юридичних осіб, які добувають воду з Миргородського родовища мінеральних вод. Позов виник саме через невизначений статус назви природної води, що й досі не визнана в Україні зазначенням походження (чи географічним зазначенням), що підлягає правовій охороні та має належати до використання власниками такого права на підставі видобутку води у відповідному географічному місці.

Зрозуміло, що таких колізій могло б не існувати, якби були реалізовані положення відповідного Закону і чітко визначено об'єкти права інтелектуальної власності на географічне зазначення та способи їх захисту.

Література:

1. Право інтелектуальної власності: Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України / За заг. ред. Паладія М. В., Мироненко Н. М., Жарова В. О. — К.: Парламентське видавництво, 2006. — 432 с.

2. Наказ Міністерства освіти і науки України № 798 від 13.12.2001 «Про затвердження Положення про Державний реєстр України назв місць походження і прав на використання зареєстрованих кваліфікованих зазначень походження товарів» // Офіційний Вісник України. — 2001. - № 52. - Ст. 2402

3. Наказ Міністерства освіти і науки України № 10 від 10.01.2002 «Про затвердження Положення про Державний реєстр свідоцтв України на знаки для товарів і послуг» <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0064-02>

4. Закон України від 15.12.93 № 3689-ХІІ «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» // Відомості Верховної Ради України. - 1994. - № 7. - Ст. 36.

5. Закон України від 16.06.99 № 753-ХІУ «Про охорону прав на зазначення походження товарів» // Відомості Верховної Ради України. - 1999. - № 32. - Ст. 267.

Науковий керівник: професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна, д.ю.н, Стефанчук Руслан Олексійович.